

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра кримінального права та процесу

КУРСОВА РОБОТА

З дисципліни «Кримінальний процес»

НА ТЕМУ:

**«Виявлення причин та умов, що сприяли вчиненню кримінального
правопорушення і вжиття заходів щодо їх усунення»**

Студентки 3 курсу групи ПР-34
Напряму підготовки «Правознавство»
Кумпаненко Н.С.

Керівник:
К. ю. н., доц. Рогатинська Н.З.

Національна шкала _____
Кількість балів _____ Оцінка ECTS _____

Члени комісії _____
(підпис)

_____
(підпис)

_____
(підпис)

Тернопіль 2016

ЗМІСТ

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ.....	3
ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1 ГЕНЕЗИС ЯВИЩА ЗЛОЧИННОСТІ, ЇЇ ПРИЧИН ТА ПЕРДУМОВ	9
1.1. Історичне виникнення та формування злочинності як явища.....	9
1.2. Історія розвитку кримінологічної думки щодо причин кримінального правопорушення та умов, які сприяли його вчиненню.....	11
1.3. Сучасний погляд на причини протиправних діянь.....	15
Висновки до першого розділу.....	18
РОЗДІЛ 2 ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ ТА ОРГАНИ, ЩО ЙОГО ЗДІЙСНЮЮТЬ.....	20
2.1. Поняття профілактичної діяльності у кримінальному провадженні.....	20
2.2. Заходи та методика попередження злочинності.....	23
2.3. Суб'єкти здійснення профілактичної діяльності та їх повноваження щодо усунення причин та умов, що сприяли вчиненню кримінального правопорушення	27
Висновки до другого розділу.....	31
ВИСНОВКИ.....	33
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	35

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

ВРУ – Верховна Рада України

ВСУ – Верховний Суд України

ГПУ – Генеральна прокуратура України

ГСУ МВС – Головне слідче управління МВС України

ГУМВС – Головне управління Міністерства внутрішніх справ

ЄРДР – єдиний реєстр досудових розслідувань

ЄС – Європейський Союз

КК – Кримінальний кодекс України

КМУ – Кабінет Міністрів України

КПК – Кримінальний процесуальний кодекс України

КУпАП – Кодекс України про адміністративні правопорушення

МВС – Міністерство внутрішніх справ України

ОВС – орган(и) внутрішніх справ

ОРД – оперативно-розшукова діяльність

ПВСУ – Пленум Верховного Суду України

РНБО – Рада національної безпеки і оборони

СБУ – Служба безпеки України

УМВС – Управління Міністерства внутрішніх справ

(Г)УНП – (головне) управління Національної поліції в області

ВСТУП

Україна є демократичною, соціальною правовою державою. Такою її проголошує Конституція. [1, с. 1] Розбудова України в напрямку гуманізму, демократизму та високих цінностей є пріоритетним завданням державних інституцій разом з підтримкою громади та розвитком правової доктрини. За Конституцією людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю. [1, с.1] Права і свободи людини та їх гарантії виступають напрямком провадження державної діяльності. При цьому завданням держави та кримінального закону зокрема є охорона прав і свобод людини і громадянина, власності, громадського порядку та громадської безпеки, довкілля, конституційного устрою України від злочинних посягань, а також запобігання злочинам. [2, с.1] Відповідно проблема запобігання злочинності постає центральною і найбільш складною.

Боротьба суспільства із злочинністю має свій історичний початок і довгу динаміку змін. На кожному етапі розвитку суспільство намагалося відшукати соціальні та правові закономірності, що сприяють вчиненню протиправних діянь, а також методи їх ліквідації і профілактики. Актуальність вивчення причин і умов вчинення кримінального правопорушення та їх усунення обґрунтовується тим, що при виявленні закономірних причин злочинності, можливе їхнє наукове опрацювання та вироблення за результатами їх аналізу системи заходів боротьби із цим явищем.

З моменту прийняття чинного КПК України зміни та доповнення до нього вносилися вже більше двісті разів. Однак, законодавство потребує подальшої розробки та удосконалення, оскільки залишаються окремі напрями процесуальної діяльності, що потребують подальшого унормування. З введенням у дію нового КПК, інститут профілактики злочинів зазнав суттєвих змін. Чинне законодавство взагалі не передбачає прямої норми щодо здійснення профілактичних заходів, що є невиправдано. Адже

актуальність нормативного регулювання профілактичного напрямку діяльності в рамках кримінального провадження навіть підтверджується декларуванням цієї діяльності у кримінальному процесуальному законодавстві зарубіжних країн.

А також зважаючи на поточну негативно стабільну криміногенну ситуацію в Україні, було б доцільно ввести його у чинний КПК, оскільки зростання чисельності злочинних явищ негативно впливає на розбудову правової демократичної держави.

Доказом слугують статистичні дані щодо стану скоєння злочинів в Україні, що практично не зменшуються і свідчать про неефективність інституту профілактики та запобігання злочинів. Аналізуючи статистику за останні п'ять років, бачимо, що у 2011 році число протиправних діянь сягнуло 515833, у 2012–2013 – щороку близько 560500 злочинів, у 2014 було скоєно 529139 злочинів, у 2015 – 565182. [16] У Стратегії національної безпеки України, затвердженій Указом Президента України від 26.05.2015 року № 287/2015, констатовано зростання злочинності в Україні, що є складовою актуальних загроз національній безпеці. [11] Станом на квітень 2016 року вже зареєстровано 264868 кримінальних правопорушень, і лише у 46626 випадках було вручено повідомлення про підозру.

Таким чином дана ситуація та рівень злочинності спонукають до швидкої реакції державних органів, забезпечення належної діяльності правоохоронних органів та відповідно розробки і застосування заходів щодо виявлення і попередження злочинної поведінки. Такі заходи профілактики повинні спрямовуватися на зниження рівня злочинності, зміну її кількісних та якісних характеристик шляхом впливу на фактори що сприяють її появі та відтворенню або сприяють вчиненню конкретних злочинів.

Актуальність такої складної теми зумовила широку її розробку багатьма вітчизняними та зарубіжними авторами. Серед них зокрема такі як О.І. Алексєєв, М.І. Бажанов, О.В. Баулін, С.В. Бородин, Т.В. Варфоломєєва, Г.П. Власова, В.В. Голіна, Ю.М. Грошевий, О.М. Джу́жа, А.Ф. Зелінський,

Г.Г. Зуйков, А.В. Іщенко, І.П. Козаченко, М.В. Костицький, Н.І. Клименко
В.М. Кудрявцев, О.М. Ларін, О.М. Литвак, Ф.А. Лопушанський, В.П.
Лобзяков, В.Т. Нор, Л.В. Омельчук, Г.М. Омеляненко, І.П. Рущенко, В.В.
Топчій, І.Я. Фрідман, М.М. Фрідман, Ю.М. Черноус, О.М. Яковлев та інші.

Досліджуючи ці праці, слід відмітити, що чинний КПК був введений в дію лише у 2012 році, тому практично всі ранні теоретичні розробки ґрунтуються на законодавстві, прийнятому ще в 1960 році. Власне, оновлення кримінального процесуального законодавства, а також відсутність у ньому раніше діючої профілактичної діяльності зумовлює необхідність наукових розробок цієї теми, а також демонструє своєчасність та наукову і практичну значимість даної курсової роботи.

Метою даної роботи є дослідження та виявлення причин та умов, що сприяли вчиненню кримінального правопорушення, розробка теоретичних положень та рекомендацій щодо запобігання злочинній діяльності та формування механізму ефективної профілактики.

Досягнення даної мети передбачає виконання таких завдань:

- пошук, опрацювання та узагальнення інформації, наукових розробок та статистичних даних щодо причин та передумов вчинення злочинів, їх усунення;
- дослідження процесу розвитку злочинності та інституту її запобігання; обґрунтування його актуальність з огляду на сучасні суспільні відносини;
- визначення поняття та змісту причин і передумов кримінального правопорушення;
- дослідження поняття, змісту та значення сучасного «інституту» профілактичної діяльності щодо кримінальних злочинів; обґрунтування необхідності його нормативного закріплення
- дослідження та розробка можливих заходів щодо усунення правопорушень у кримінальному провадженні;

- узагальнення опрацьованих даних та винесення відповідних висновків.

Об'єктом дослідження даної роботи є суспільні відносини, що виникають під час кримінального провадження в частині виявлення причин правопорушення та умов, які сприяли його вчиненню, а також можливості їх усунення.

Предметом дослідження – є теоретичні та правові засади визначення причин та передумов, що сприяли вчиненню кримінального правопорушення, механізм їх запобігання.

Методологічну основу даної курсової роботи складає система загальнонаукових та спеціально-правових методів. Зокрема, метод аналізу та порівняльно-правовий, що дозволяє створити співвідношення між реальною практичною діяльністю правоохоронних органів та потребами суспільних відносин. Історико-правовий метод дозволив проаналізувати етапи розвитку відповідних інститутів та явищ, а також формування причин та передумов вчинення протиправних діянь. Метод юридичного аналізу був використаний для усвідомлення змісту норм національних правових актів щодо профілактичної діяльності. При опрацюванні статистичних даних та дослідженні динаміки явищ був використаний соціологічний метод.

Базу дослідження становлять законодавчі акти, наукові праці, статистичні дані ГСУ МВС України та інші джерела.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що у зв'язку із відсутністю у новому чинному КПК інституту профілактики у процесі кримінального провадження, а також нестабільної криміногенної ситуації в Україні, дана курсова робота містить деякі теоретичні ідеї та рекомендації щодо формування ефективного механізму запобігання вчиненню злочинних дій. Практичне значення роботи полягає у можливості її використання при подальшому науковому дослідженні проблеми запобігання злочинів. А також у навчальному процесі – при проведенні занять за відповідними темами з навчальних дисциплін «Кримінальне право України»,

«Кримінальний процес України», «Судові та правоохоронні органи України», «Криміналістика» тощо. Також дану роботу можна розглядати як суб'єктивні рекомендації щодо виявлення причин та умов кримінального правопорушення, та їх усунення.

РОЗДІЛ I

ГЕНЕЗИС ЯВИЩА ЗЛОЧИННОСТІ, ЇЇ ПРИЧИН ТА ПЕРЕДУМОВ

1.1. Історичне виникнення та формування злочинності як явища

Щоб краще дослідити і виявити причини та передумови вчинення протиправних діянь та запобігати їх подальшому вчиненню і розвитку злочинності, слід, насамперед, звернутися власне до того явища, що спонукає необхідність розвитку інституту профілактики злочинів, а саме до поняття злочинності. Аналіз і спостереження за історичним виникненням злочинності та її передумовами, допомагає усвідомити сучасні причини її подальшого розвитку.

Виникнення та розвиток злочинності сягають далеко у минуле. Формуванню цього явища сприйняли різні чинники, що досі є актуальними. Злочинність – історично та соціально обумовлене масове кримінологічне явище, що проявляється у вчиненні кримінально-карних діянь, які наносять суспільну шкоду, посягають на соціальні цінності та найважливіші державні інститути. Однак, слід відзначити, що тогочасне та сучасне поняття злочинності за змістом не співпадають. Їх пов'язує лише одна лінія історичного розвитку, в межах якої у різні періоди здійснювалася переоцінка певних державних явищ, суспільних відносин і цінностей.

Явище злочинності виникло на межі розпаду первісного суспільства та початку створення держави. Такі історичні процеси супроводжувалися розподілом суспільства на класи та формуванням ієрархії соціальних верств, появою приватної власності, в ході якої йшла боротьба за матеріальне накопичення. Як наслідок спостерігалася виникнення пов'язаних із цим соціально-економічних проблем.

З подальшим розвитком державотворчих процесів та господарюванням рабовласників як правлячого класу вперше в історії людства були

встановленні єдиний непорушний порядок та засоби його захисту у формі суворих заходів покарання за порушення тогочасного закону. Таким чином розвиток класового суспільства порушив проблему захисту інтересів правлячих від посягань нижчих станів. На захисті привілеїв панівних прошарків та їх власності стояли відомі нам пам'ятки права, що характеризувалися особливою жорстокістю та суворістю каральних заходів, а також нерівністю осіб.

Поділ суспільства на класи із протилежними інтересами спровокував суперечності та боротьбу між ними, і саме тоді виникла необхідність за допомогою кримінальних репресій захистити інтереси «панівної сторони». Так первинно сформувалося соціальне явище – злочинність, як непокоря діючим тогочасним законам.

Звичайно, не слід порівнювати тодішнє значення поняття злочинності із сучасним. У рабовласницький період, злочинність варто розглядати лише як непокору діючому порядку, а не як вияв волі, що наносить суспільну шкоду. Зараз же у поняття злочину та злочинності, вкладається зміст такого діяння, що є протиправним, шкодить як окремим особам, порушуючи їхні права та інтереси, суспільству та загальному добробуту держави.

Із суспільним та державним розвитком, розбудовою країн у напрямку соціальної справедливості і у відповідності до прогресивних демократичних перетворень, закони та державні органи стають на службі захисту кожної особи, її прав та інтересів. Таким чином поняття злочинності стає протилежним тому явищу, що виникло у рабовласницький період.

1.2. Історія розвитку кримінологічної думки щодо поняття, причин кримінального правопорушення та умов, які сприяли його вчиненню

Ще з часів початку розвитку держави, формування явища злочинності та намагання створення механізму її запобігання, розвитку теоретичних уявлень, концепцій про державні та суспільні процеси, прогресу правової думки, у різні часи склалися певні уявлення щодо поняття злочинності, її передумов та причин, а також щодо методів її ліквідації.

На світанку людської історії про зараз відомі нам злочин і покарання не було якихось обґрунтованих думок. Звичайно, не було жодних методів дослідження, класифікацій та систематизації, заходів запобігання неправильній поведінці, а на основі одиничного злочину виявити причини масштабної злочинності було неможливо. Проте думки щодо поняття та причин злочинності зародилися ще у Давній Греції. Неодноразово, Аристотель, Сократ, Платон, Демокрит та Піфагор висловлювали свої домисли як мінімізувати дане явище та розробляли на той час актуальні тези щодо цього. [12, с. 115]

Так, однією з найважливіших причин тоді вони вважали недостатнє виховання. Ця ж причина, на їх думку, могла, навпаки, стати й інструментом подолання злочинності. Зокрема, Сократ стверджував, що люди скоюють «злі й порочні» вчинки, коли «їх обкрадає безпам'ятство, гвалтує страждання й спокуша насолода», а причиною вчинення злочинів називав «брак справжніх знань і невміння жити».

В епоху християнського Середньовіччя формувалася думка про злочинність як про протиправне порушення норм, не лише встановлених державою, але й Богом. Таке діяння вважалося гріхом та спокушанням душі дияволом. Тому, обґрунтовувалося, що покарання від імені є держави є волею Бога. За такі теократичні думки щодо змісту покарання виступали

Фома Аквінський і Мартін Лютер. І таке розуміння стало центральним у світосприйнятті мислителів та людей епохи Середньовіччя.

Звичайно, що доки протиправне діяння розглядалося як гріховне, вчинюване із волі диявола, неможливий був розвиток кримінології як науки, що серйозно розмірковує про причини виникнення і запобігання злочинності. Тому у феодальну епоху, коли основним був теологічний світогляд уся система заходів виявлення і доказування злочинів та боротьба з ними носила репресивний характер.

Перші серйозні та прогресивні спроби аналізу поняття та причин вчинення злочинів варто спостерігати в роботах вчених XVI–XVII ст. – мислителів Томаса Мора та Томмазо Кампанелли. У своїй «Утопії» Томас Мор вбачає причину існування злочинності в тогочасному англійському суспільстві у матеріальній незабезпеченості суспільства: бідності, злиднях та убогості широких мас населення. І відповідно у зловживанні становищем дворян з метою накопичення матеріальних благ. Томмазо Кампанелла у «Місті Сонця» теж пов'язує злочинність із «соціальною знедоленістю», а її ліквідацію – з перебудовою суспільства виходячи зі загальнолюдських принципів (рівність, справедливість тощо). [15, с. 163]

Мислитель із Франції Морелі посилався на соціальні причини формування злочинної поведінки у особи. Лише у несправедливо організованому суспільстві, зазначав Морелі, людина стає злочинцем, адже від природи вона є «ідеальною» і не має пороків.

Мислитель Жан Мельє, здійснивши великі напрацювання у питанні запобігання злочинності. Він виклав у своїй праці «Заповіт» основні її джерела: нерівність людей, яка викликає негативні прояви їх почуттів; існування двох крайностей – багатих ледарів і жебраків; наявність приватної власності, як об'єкта боротьби, внаслідок якої, виникають несправедливість, розкрадання, вбивства та інші негативні явища, що приносять зло суспільству.

Проте такі думки залишалися малозначними і неефективними, виступаючи одиничними серед теократичних уявлень про покарання в епоху Середньовіччя. Покарання базувалося на неземному походженні злочину, не пов'язувалося з сучасним поняттям про склад злочину (об'єктивні обставини часу, місця, способу) та розумілося як незалежне від людського розуму. Лише у XVIII ст. із розвитком раціоналізму у середовищі людей розвинулися духовні та соціальні простори, потрібні для того, щоб реально оцінити складні суспільні проблеми, що знайшли своє відображення у працях багатьох мислителів. З цього моменту кримінологія почала розбудовуватися на науковій раціональній основі у сприйнятті держави, суспільства і людини. Філософи-просвітителі Шарль Луї де Монтеск'є, Вольтер, Чезаре Беккарія розглядали злочин як внутрішню волю людини, яка вільна від будь-яких зовнішніх сил. Вони розглядали люди порочною, такою, що через свої внутрішні мотиви може здійснити порушення закону.

Подібно французькому мислителю Морелі, соціалісти-утопісти XVIII-XIX ст. Шарль Фур'є, Роберт Оуен пояснювали причину злочинної поведінки впливом на неї суспільних відносин. Походження і природа людини, на їх думку, абсолютно однакова, однак чинники насильства та гноблення у суспільстві штовхають її до вчинення злочинів. Важливо підкреслювалося, що у такій неправильній організації суспільства немає вірних інструментів запобігання злочинності, навіть репресії не спроможні стримувати її динаміку. Вихід, як і Морелі, вони вбачали у адекватній перебудові суспільства, шляхом перевиховання у дусі моральних цінностей.

Конструктивне розуміння соціальної походження і сутності злочинності і її передумов з точки зору соціального підходу було властиве російському мислителю А.Н. Радищеву, який у працях, зокрема у роботі «Про законоположення» розгорнуто розписав свою кримінологічну теоретичну концепцію. Аналізуючи злочинність як соціальне явище, він ставив її причини, стан і розвиток у залежність від функціонуючого суспільного ладу та продемонстрував злочинний характер кріпосницького ладу, що

ґрунтувався на жорстокому зловживанні та використанні людської сили, гноблені простих людей, насильстві, жорстокості та репресіях. Тому відповідна «злочинна протидія» з боку простого класу людей була як адекватна реакція. [15, с. 189]

Також ряд російських революціонерів, що відстоювали демократію демократів XIX ст. – М.О.Добролюбов, М.Г.Чернишевський, В.К. Белінський, – здійснили свій вклад у розвиток кримінологічної теорії. Вони подібно Радищеву виступили проти суспільного ладу в Росії і позиціонували злочинність як результат функціонування такої моделі суспільних відносин.

Тогочасні роботи з теорії історичного матеріалізму містили також багато матеріалу щодо проблеми злочинності, її передумов та причин, а також концепції усунення первинних соціальних причин злочинів.

Центральною постаттю тут постає Карл Маркс. У таких його роботах як «Страта», «Капітал» описані джерела злочинності його суспільства, що закладені в основних умовах, які властиві тогочасному суспільству в цілому, продемонстрована залежність розвитку злочинності від масштабів протиріч у ньому.

Марксистську теорію підхопив кримінолог із Голландії Віллем Адріан Бонгер, який стверджував, що першопричиною є егоїзм, а інструмент запобігання, навпаки – альтруїзм. Капіталізм породжує егоїзм, на його думку, а соціалізм, навпаки – альтруїзм. Динаміка протиправної поведінки йде вгору, коли егоїст має можливість взяти для себе певну вигоду за рахунок інших шляхом нелегальних дій у випадку, коли він немає шансів задовольнити свої потреби у передбачений законом спосіб.

Неабияке значення для науки кримінології має робота Фрідріха Енгельса «Становище робітничого класу в Англії», який аналізує, як і численні його попередники соціальні фактори впливу на розвиток злочинності, що спричиняють деградацію представників різних класів, в тому числі панівної верхівки.

Ці та інші позиції мислителів в той чи інший час підтримували, розвивали або ж навпаки спростовували представники різних течій та поглядів.

Узагальнюючи матеріали праць вчених та динаміку її поглядів на різних етапах історію кримінології слід розглядати у трьох «епохах»: з початку формування її як науки - класична школа XVIII ст.; позитивістська школа кінця XIX ст.; кримінологія новітнього часу (із середини XX ст.)

Аналізуючи класичний та позитивістський погляди кримінології, відзначаємо вже тоді значний розвиток уявлень щодо явища злочинності, її причин та передумов. Ми спостерігаємо багато розробок та теоретичних методик по запобіганню протиправній поведінці та проводимо паралель між сучасними уявленнями про ці явища, адже частина поглядів ще з давніх часів у певній формі досі залишається актуальною.

1.3. Сучасний погляд на причини та умови протиправних діянь

Слушність поглядів давніх філософів, мислителів Середньовіччя та вчених новішого часу підтверджує досвід сучасних фахівців у галузі кримінального права та процесу, адміністративного права, кримінології, психології та педагогіки.

Доречно погодитися з думкою В. Шокуна про необхідність вивчення загальних соціальних причин та умов злочинності, що провокують індивідів на вчинення злочину.

В загальному, причинами злочинної поведінки в сучасній Україні вважається система негативних соціально-психологічних явищ, пов'язаних із протиріччями суспільства і держави, які породжують злочинність.

Однак, в правничій літературі побутують різні думки з приводу змісту понять причин злочину та умов, які сприяли його вчиненню. Наприклад, В.Т. Танасевич під причинами вчинення конкретного злочину розуміє

обставини несприятливого формування особистості, які обумовлюють виникнення в індивіда антигромадських поглядів, навиків, звичок. Однак, на наш погляд, дане визначення є дещо одностороннім і не враховує усього комплексу чинників. З погляду В.М. Кудрявцева, причинами злочину вважаються ті явища і процеси, які породжують антигромадські погляди даної особи та її злочинний намір. При цьому центральною причиною злочину він вважає вольовий акт – намір вчинити визначену дію (бездіяльність).

Звертаючись до редакції науково-практичного коментаря КПК України під причинами злочину слід розуміти ті діючі обставини оточуючої для особи дійсності, які викликали в неї інтереси й мотиви для вчинення даного злочину [4, с. 86].

На наш погляд, безпосередньою причиною вчинення злочину, є комплекс усіх цих факторів, включаючи як морально-психологічні, так і соціальні характеристики. Вчинення конкретного злочину є результатом взаємодії негативних морально-психологічних властивостей особистості, які склалися під впливом несприятливих умов морального формування індивіда, та зовнішніх об'єктивних обставин, які створюють ситуацію злочину (криміногенну ситуацію), в результаті якого виникає намір та рішучість вчинити умисний злочин чи дію (бездіяльність), які призводять до злочинного результату з необережності.

Причини злочинності автори класифікують за різними ознаками: залежно від рівня їх впливу на суспільні відносини, якісних та кількісних характеристик тощо. Ми пропонуємо, розглядати причини протиправної поведінки залежно від сфери у якій вони виникають. Це дає змогу найбільше наблизитися до їх практичного сприйняття. За таким критерієм, слід розрізняти причини злочинності, що існують у соціальній сфері, економічній, у правовій, та політичній, що найчастіше є пов'язаними, у духовній та культурній та інших сферах.

Соціальна реальність в нашій державі на сьогоднішній день дає поштовх до зростання явища злочинності. Перш за все, говориться як про незабезпеченість та зубожіння широких суспільних мас, так і – про необ'єктивність розподілу доходів серед різних класів населення. Відповідно до актуальних результатів соціологічних досліджень, 47,5% жителів України вважають себе особами, що відносяться до групи бідних, хоча за офіційними даними таких людей нараховується менше число. Мова йде про матеріальну незабезпеченість та економічну неспіврозмірність виробництва і доходів як одну із сучасних причин злочинності. Як наслідок – вчинення корисливих злочинів. Так, станом на квітень 2016 року було вчинено 179 707 злочинів проти власності. [16] Це найбільший показник серед різних сфер, охоронюваних законом.

Несправедливий розподіл доходів у свою чергу породжує соціальне розшарування та нерівність.

У політично-правовій сфері найбільшим криміногенним чинником є корупція. Координатор ООН в Україні Ф.О'Доннел називає такий стан речей справжньою «епідемією» у нашій державі. Як доказ цього слід зауважити, що за даними розвиненої міжнародної організації Transparency International Україна посіла 152 місце за поширенням корупції у 2,3 бала станом на 2011 рік.

Також одним із чинників у правничій сфері є недоліки у законодавстві та недостатньо досконала методика проведення реформ. Наприклад, на законодавчому рівні за новим КПК необґрунтовано було виключено інститут профілактики злочинів, а сьогоднішні реформи органів, що повинні виконувати таку діяльність, зазнають численної критики та містять багато недоліків. Наприклад, при проведенні реформи прокуратури у конкурсних комісіях з відбору прокурорів місцевих прокуратур четверо членів з семи були представниками старої прокурорської школи, які працювали ще за старого режиму. Таким чином, не відбувалося потрібного оновлення та переорганізації.

Щодо сучасної реформи міліції у поліцію, то вона містить численні недоліки пов'язані із відсутністю положень щодо того, як забезпечити поліцію від політичного впливу, положень підзвітності та співпраці, а також жодних обов'язкових для міліції процедур зворотного впливу громадськості на функціонування окремих аспектів МВС. Також незважаючи на те, що поліція була і є органом, що у найбільшому масштабі здійснює профілактичну діяльність, досі така діяльність не є нормативно оформленою та не містить визначеної методики та порядку її проведення.

Серед набору причин, що впливають на конкретну особу слід виділити духовні та релігійні. Взнявши територію нашої держави, аналізуємо, що Заходу України характерний більший рівень релігійності населення, більший вплив соціуму і традиційних цінностей на суспільне життя. Найвищі показники приналежності до релігії спостерігаються на Заході країни (89%), потім йде Південь (70%), Центр (67%) та Схід (66%). [17, с.13] Такі показники у певному обсязі збігаються із даними про кількість вчинення злочинів. Поряд із духовною сферою існує культурна, чинниками у якій є недостатній рівень політичної і правової культури та правосвідомості. Незважаючи на загальний доступ громадян до законодавчої бази, можливості їх участі у політичному та громадському житті, на жаль більшість людей досі залишаються далекими навіть від основних положень та напрямків державного життя.

Аналізуючи усі вищезгадані чинники, слід зробити висновок, що злочинність в Україні провокується багатьма причинами в основних сферах суспільного життя. У соціально-економічній сфері такими є: переважна бідність, зубожіння населення, низький рівень зайнятості, соціальне розшарування та нерівність, несформованість системи ринкової економіки, негативний вплив міста (процес урбанізації); у політико-правовій сфері: масове поширення корупції у пріоритетних державних сферах, недовіра до закону щодо діянь чиновників, відчуження суспільства від влади, пасивність громадян, недосконале законодавство, низькі показники ефективності

діяльності суду та правоохоронних органів; у соціокультурній сфері: низький рівень правосвідомості, політичної та правової культури населення і правлячої верхівки, правовий нігілізм, негативний вплив масової культури.

Протиправна поведінка в Україні демонструє свою негативну динаміку ще із сер. 80 рр. ХХ ст. за часів УРСР, ця ж тенденція продовжувалася після здобуття незалежності і, на жаль, продовжується зараз, як ми можемо спостерігати за статистичними даними та станом суспільства.

Об'єктивні суперечності завжди існували у суспільствах різних історичних етапів у по своїй суті вони не можуть бути абсолютно перебореними, оскільки перероджуються, змінюють формат та переходять на інші рівні. Вони закономірно породжують злочинність, реалізуючись у суперечливих процесах і явищах соціологічного рівня. Однак з ними можна та потрібно боротися.

Висновки до першого розділу

1. Явище злочинності виникло ще на межі утворення держави як наслідок державних та суспільних перетворень. Разом з цим розвивалася кримінологічна думка, враховуючи зміну ладу, поглядів та соціальних цінностей. З її динамікою пов'язана численна кількість наукових напрацювань багатьох мислителів, що є досі актуальними.

2. З явищем злочинності завжди було нерозривно пов'язане питання причин її виникнення. Сучасні уявлення про такі причини є результатом поступового розвитку теоретичних уявлень раніших часів. Багато причин є співзвучними із сучасними реаліями і в основному вимагають повної перебудови суспільної організації.

РОЗДІЛ 2 ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ ТА ОРГАНИ, ЩО ЙОГО ЗДІЙСНЮЮТЬ

2.1. Поняття профілактичної діяльності у кримінальному провадженні.

Існування злочинності як негативного явища у соціумі, що наносить шкоду суспільним відносинам та державі передбачає створення відповідної програми протидії, основним напрямом якої є здійснення позитивного впливу на причини злочинності.

Одним із напрямків такого впливу є криміналістична профілактика, метою якої є розробка теоретичних вказівок та методики щодо встановлення тих чинників, що сприяли вчиненню відповідного виду чи групи злочинів.

Нездорове суспільство та криміногенні явища руйнують державу зсередини. Тому проблема здійснення попередження злочинності на всіх етапах розвитку суспільства та держави є актуальною для керівництва усіх держав, незалежно від форми правління, устрою, культури чи ментальності.

Ще у IV ст. до н. е. попередження злочинності у формі виховання суспільства вважали пріоритетним завданням на протигагу каральним функціям. Такої думки дотримувалися давньогрецькі мислителі, зокрема Платон. Однак практична реалізація такої концепції була здійснена порівняно недавно. Її правове обґрунтування відобразилося у роботах юристів класичної школи кримінального права у XVIII ст., які сформували основу нової політики у сфері боротьби зі злочинною поведінкою. Зміст такої політики розкривається у формулі: «мудрий законодавець попередить злочин, щоб не бути змушеним карати за нього». [15, с. 94]

За необхідності розроблення питань криміналістичної профілактики злочинів та правопорушень ще у 20–30-ті роки XX сторіччя наголошували такі вчені, як: Є.В. Владимиров, Г.О. Зільберквіт, Ю.Д. Каценельсон, які зазначали, що «настане час, коли в системі криміналістики профілактика

займе пануюче положення. Вони стверджували, що потрібно випереджати злочинця, пророкувати, передбачати, запобігати вчиненню злочинів» [14, с. 10].

У 1935 році В.У. Громов зазначав, що органи розслідування не можуть обмежувати свої завдання лише переслідуванням та викриттям злочинців, вони зобов'язані дбати і про прийняття профілактичних (попереджувальних) заходів, спрямованих на усунення першочергових причин, які сприяють або можуть сприяти вчиненню тих чи інших злочинів.

Ці питання у подальшому висвітлювалися багатьма вченими-кримінологами, правниками, психологами та іншими мислителями. Послідовно у наукових працях криміналістів зарубіжних країн питанням профілактики злочинів стало відводитися важливе місце.

Підкреслюючи важливе значення профілактичної діяльності у кримінальному провадженні, В.П. Колмаков ще у 1961 році запропонував виділити в криміналістиці самостійний розділ та зосередити в ньому все, що відносять до профілактики в криміналістичній науці. Цей розділ криміналістики він назвав криміналістичною профілактикою.

І.Я. Фрідман подає своє розуміння профілактики злочинів як сукупності заснованих на даних криміналістики й судової експертизи наукових прийомів та засобів, які розробляються, удосконалюються в кожному із згаданих розділів радянської криміналістики (у необхідних випадках спільно з представниками інших галузей науки й техніки) та використовуються криміналістами.

Таким чином, подальшого теоретичного обґрунтування профілактика і попередження злочинності дістали в межах кримінології, яка стала протилежною науці кримінального права. На сьогоднішній день попередження злочинної діяльності є пріоритетним напрямом функціонування держави й суспільства, що має на меті мінімізувати прояви криміногенної поведінки.

Здійснюючи співвідношення покарання у кримінальному провадженні та попереджувальних заходів, слід зауважити, що перше здійснює свій вплив на рівень злочинності безпосередньо через конкретну особу злочинця, а попереджувальні заходи в свою чергу впливають на усунення або ліквідацію причин і умов злочинності. В такому значенні профілактична діяльність є дещо ширшою (включаючи масштаби, суб'єктів тощо).

Незважаючи на таке важливе значення профілактичної діяльності, її було необґрунтовано виключено з чинного сьогодні КПК. Одним із документів, що передбачав регулювання попереджувальних заходів у кримінальному провадженні ще в 1995 р. повинен був стати Закон України «Про профілактику злочинів», законопроект якого було успішно розроблено. У його преамбулі проголошувалося, що українська держава забезпечує своїм громадянам захист від посягання на їх життя, здоров'я, волю, гідність, майнові та інші права. Однак, цей закон тоді не був прийнятий, і на сьогоднішній час може бути актуальним лише у зовсім новій редакції, обумовленій сучасними змінами у суспільстві. З огляду на відсутність конкретної правової бази, яка б регламентувала зміст профілактичної діяльності, існує велике розмаїття понять такої діяльності.

Звертаючись до формулювання вчених-кримінологів НАВС України, попередженням злочинності є кримінологічна категорія, що означає систему об'єктивних і суб'єктивних передумов локалізації й зниження злочинності, а також комплекс державних і суспільних заходів, спрямованих на викорінення цього соціального явища, його причин і умов.

За поглядами А. Зелінського, попередження злочинності – це система заходів, що здійснюються суспільством з метою стримування поширення злочинності і зниження її рівня шляхом запобігання й припинення конкретних злочинів, а профілактика зокрема – це діяльність з усунення, нейтралізації або послаблення факторів, що породжують злочинність чи сприяють їй.

2.2. Заходи та методика попередження злочинності

З метою запобігання вчинення злочинних діянь та їх профілактики формується певна система заходів та виробляється відповідна методика по ліквідації причин та умов, що сприяли вчиненню кримінального правопорушення.

Заходи профілактики класифікують за різними критеріями. Наприклад відповідно до характеру соціальної детермінації злочинної діяльності серед них розрізняють загальні та спеціальні. Принципова різниця між ними полягає у їх спрямованості. Загальні заходи впливають на позитивний розвиток соціально-економічної системи в цілому і цим забезпечують зниження рівня злочинності, а спеціальні (або кримінологічні) безпосередньо впливають на конкретні причини й умови наявної криміногенної ситуації та окремих видів злочинності з метою їх мінімізації або ліквідування.

За змістом профілактичні заходи класифікують на: правові, організаційні, економічні, соціальні, ідеологічні, технічні тощо.

До правових заходів слід віднести, найперше, положення Конституції України та закони України такі як Закон України «Про національну поліцію» від 02.07.2015 року, Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» від 18.02.1992 року, Закон України «Про прокуратуру» 14.10. 2014 року тощо, акти КМУ щодо питань боротьби зі злочинною поведінкою, відомчі та міжвідомчі нормативні акти – накази МВС України, Генерального прокурора України та ін. Правові заходи сприяють запобіганню злочинності шляхом ліквідації умов, які сприяють вчиненню злочинів або полегшують їх вчинення (положення різних галузей законодавства, що обмежують дієздатність деяких осіб, передбачають порядок придбання і зберігання вогнепальної зброї, медичних препаратів тощо), спонукають та підштовхують до вчинків, які перешкоджають або припиняють вчинення злочинів (норми КПК про добровільну відмову від злочину, затримання злочинця, необхідну оборону тощо).

Організаційні заходи сприяють ліквідації або зменшенню суспільно-шкідливих та небезпечних наслідків від непрофесійної організаційно-управлінської діяльності (наприклад, оформлення критеріїв ефективності діяльності правоохоронних органів; відпрацювання ефективного механізму забезпечення соціальної адаптації осіб, що були звільненими з місць позбавлення волі).

Заходи економічного впливу виявляються, наприклад, у економічному захисті класів населення, які є найменше матеріально забезпеченими, шляхом встановлення науково обґрунтованого рівня прожиткового мінімуму громадян, а на мікрорівні – можливості отримання різних типів пільг, а також надання допомоги конкретним особам, які перебувають у критичній ситуації – це різні соціальні виплати тощо.

Соціальні заходи здійснюють позитивний вплив на різні соціальні інститути. Важливими та потенціальними є заходи, що сприяють створенню культури сім'ї, розвитку громадських засад місцевого самоврядування, розвитку громадянського суспільства, участі у житті держави.

Важливим заходом впливу також є ідеологія. Завдяки їй у членів суспільства формується моральна свідомість на основі суспільних цінностей. Ідеологічні заходи спрямовані на обмеження негативного впливу на поведінку осіб стандартів масової культури (наприклад, обмеження часу показу фільмів із сценами насилля), виправляти моральні деформації у осіб з злочинною поведінкою за допомогою індивідуальної виховної роботи (психолого-педагогічні та правообмежувальні заходи).

Потенційним назрівши питанням є також методика здійснення запобігання злочинності, оскільки якась конкретна організована послідовність чи методичні рекомендації з приводу здійснення профілактичної діяльності відсутні як такі. Методика – це певний алгоритм, процедура і форма в даному випадку здійснення профілактичних заходів у кримінальному провадженні. Оскільки, як вже зазначалося, усталеної форми

такого алгоритму немає, слід сформулювати загальний порядок проведення таких дій.

В першу чергу слід звернути увагу, що профілактична діяльність повинна здійснюватися під час усіх стадій кримінального провадження, не обмежуючись лише досудовим слідством. Така діяльність протягом усього часу передбачає вжиття негайних заходів, спрямованих на невідкладне попередження злочинів. Значна роль відводиться виявленню та попередженню латентних злочинів. Адже за своєю суттю і способом протікання вони є особливо небезпечними. У випадках виявлення та запобігання таким злочинам слід дотримуватися рекомендації, розроблені на основі кримінологіко-криміналістичних досліджень латентних злочинів, зокрема, це дані про особливості їх характеристики, ознаки і способи їх підготовки, вчинення і приховання.

Успіх профілактичної роботи слідчого залежить від ефективності проведення слідчих дій, серед яких допит, огляд і судові експертизи, а також тактичні операції, зокрема виявлення обставин, що сприяли вчиненню злочину. Саме ця операція є особливо важливою і характеризується вираженою профілактичною спрямованістю.

Часто бувають випадки, коли за порушенням відсутні достатні підстави для заведення справи і відкриття провадження. У таких випадках здійснюються перевірочні дії по заявах і повідомленнях про злочин, що надійшли. Серед заходів, що їх може застосовувати слідчий у такій ситуації виділяємо одержання пояснень від окремих громадян чи посадових осіб, витребування необхідних документів, аналіз яких робить можливим установлення обставин, що сприяли вчиненню правопорушення, а також надає можливість запобігти йому або припинити [3, с.51]

Слід завжди з'ясувати і старатися виявити, окрім вже з'ясованих фактів, ще й приховані обставини, в тому числі криміногенного характеру. Таким заходом, є вже згаданий допит кола осіб, пов'язаних із подією злочину. Також широкі відомості про обставини, що могли сприяли

правопорушенню, можна отримати за допомогою допиту свідків, пов'язаних з винними особами спільною діяльністю, а також позаслужбовими, особистими стосунками.

Під час допиту слід завжди залишати місце сумніву і враховувати імовірність отримання інформації, що є завідомо свідомо неправдива та помилкова. Не слід одразу покладати на отримані дані, їх потрібно перевіряти у відповідному порядку. Показання допитуваних часто вимагають перевірки. Під час розслідування можуть трапитися ситуації, коли обвинувачений, який визнав себе винним у здійсненні злочину, неохоче дає свідчення про додаткові негативні явища, що відносяться до передумов та причин, які сприяли вчиненню порушення.

Часто важливим аспектом виступає проведення огляду місця події, а у випадках виявлення підробки, фальсифікації – огляд речових доказів та документів.

Ефективно діючим засобом виявлення обставин, що сприяли злочину, і формування заходів, спрямованих на їх ліквідацію є експертиза.

Під час своєї діяльності слідчі органи повинні брати до уваги дані узагальнень обставин, що сприяли вчиненню злочинів та характеризують типові злочинні ситуації. Такі дані сформовані на основі практичних досліджень та статистичних даних.

Особливою процесуальною формою попереджувальної діяльності слідчого за результатами розслідування конкретного правопорушення є звернення подання до відповідного державного органу, громадської організації або повідомлення посадовій особі про вжиття заходів щодо усунення причин і умов, які сприяли вчиненню даного злочину. [3, с.14] У цьому процесуальному документі слідчий вказує встановлені розслідуванням обставини злочину, аналізує сприяючі причини та умови, пропонує заходів щодо їх ліквідації.

Як доповнення до основних форм профілактичної діяльності слід віднести ще й сучасні актуальні форми такі як публікації у місцевій пресі,

виступи по радіо і телебаченню, якщо установлені розслідуванням чинники, що сприяють вчиненню правопорушень, мають поширений характер серед певних груп населення (наприклад, хуліганські прояви поширення наркоманії тощо).

Загальні положення профілактики злочинності конкретизуються в окремих криміналістичних методиках. Найважливіші розробки здійснюються в методиках розслідування злочинів проти життя людини, економічних екологічних, та інших злочинів.

2.3. Суб'єкти здійснення профілактичної діяльності та їх повноваження щодо усунення причин та умов, що сприяли вчиненню кримінального правопорушення

Суб'єктами профілактики протиправних діянь виступають юридичні та фізичні особи, що здійснюють таку діяльність. Серед них органи виконавчої влади, адміністрація приватних, колективних, державних підприємств, установ, організацій, громадські організації й утворення, приватні особи, приватні розшукові та охоронні установи.

Суб'єктів здійснення профілактичної діяльності також класифікують за певними критеріями. Наприклад, за рівнем профілактики із них формують три групи. До першої групи відносять суб'єктів загальносоціальної профілактики – це державні, регіональні та місцеві органи влади й управління, а також громадські формування, які не виконують безпосередньо правоохоронних завдань (міністерства, департаменти, органи місцевого самоврядування, партії, профспілки, церква та ін.).

Другу категорію складають суб'єкти спеціально-кримінологічної профілактики: державні органи, що виконують правоохоронні функції (Служба безпеки України, Міністерство внутрішніх справ, органи прокуратури, суд тощо); державно-громадські органи, що виконують

правоохоронні функції (служби у справах неповнолітніх, комісії у справах молоді, спостережні, адміністративні комісії та ін.); приватні й громадські структури та організації, що сприяють виконанню правоохоронних завдань (загони самооборони, добровільні народні дружини, товариські суди, приватні розшукові й охоронні підприємства).

Третя група об'єднує суб'єктів, що здійснюють профілактику індивідуально – це працівники державних правоохоронних органів та інших державних установ і організацій (наприклад, спеціальних навчальних закладів для неповнолітніх правопорушників), а також окремі громадяни (громадські інспектори тощо).

Така класифікація є досить умовною, адже згадані аспекти в широкому розумінні притаманні учасникам усіх трьох груп. Усі вони взаємодіють між собою і знаходяться у тісному зв'язку.

Для здійснення профілактичної діяльності відповідні органи наділяються законодавством повноваженнями. М.П. Водько зазначає, що діяльність усіх правоохоронних органів з виявлення причин та умов, які сприяли вчиненню злочину, та з їх усунення – це складова частина запобігання правопорушенням, до якої відносяться: загальна профілактика, індивідуально-профілактичний вплив на осіб, схильних до протиправної діяльності; попередження злочинів, які плануються; припинення злочинів на стадії їх підготовки та замаху [13, с. 128].

Найбільшою кількістю повноважень щодо здійснення профілактичної діяльності закон наділяє правоохоронні органи. Це такі державні органи, що на підставі законодавства держави здійснюють правоохоронну (правозастосовну та правозахисну) діяльність. Діяльність правоохоронних органів спрямована на забезпечення законності і правопорядку, захист прав та інтересів громадян, соціальних груп, суспільства і держави, попередження, припинення правопорушень, застосування державного примусу або заходів громадського впливу до осіб, які порушили закон та правопорядок.

Найширший спектр роботи у сфері запобігання злочинності покладається на органи МВС України. В межах здійснення профілактичної діяльності відповідно до законодавства МВС здійснює наступні завдання: участь у розробці та реалізації державної політики щодо боротьби зі злочинністю; організація й координація діяльності органів внутрішніх справ щодо захисту прав і свобод громадян, інтересів суспільства й держави від протиправних посягань, охорона громадського порядку та забезпечення громадської безпеки; забезпечення запобігання злочинам, їх припинення, розкриття і розслідування, розшук осіб, які вчинили злочини, вжиття заходів щодо усунення причин і умов, які сприяють вчиненню правопорушень.

Особливим суб'єктом що входить до системи органів МВС є поліція. Слідчі органів Національної поліції здійснюють найширшу роботу по запобіганню вчинення злочинів. Адже до їх компетенції входить найбільший масив кримінальних правопорушень у порівнянні зі слідчими інших органів. Відповідно до п. 2.1.5. Положення про органи досудового розслідування МВС України, затвердженого наказом МВС України від 09.08.2012 № 686, завданням органів досудового розслідування є виявлення причин і умов, які сприяють учиненню кримінальних правопорушень, і вжиття через відповідні органи заходів щодо їх усунення. [10, с.1]

Відповідно до Закону України «Про національну поліцію» від 02.07.2015 року завданням поліції є надання поліцейських послуг у сфері запобігання злочинності. [5, с. 1]

Органи міліції виконують такі функції в сфері запобігання злочинності: здійснює превентивну та профілактичну діяльність, спрямовану на запобігання вчиненню правопорушень; виявляє причини та умови, що сприяють вчиненню кримінальних правопорушень, вживає у межах своєї компетенції заходів для їх усунення. Така профілактика передбачає заходи впливу щодо особливо небезпечних і тяжких злочинів; попередження злочинності неповнолітніх та рецидивної злочинності; припинення злочинної діяльності організованих злочинних груп, а також професійних

злочинців; попередження і припинення порушень громадського порядку та громадської безпеки, масових заворушень, інші заходи.

Одним із органів, що реалізує профілактичну діяльність виступає також Прокуратура України, що діє відповідно до Закону України «Про прокуратуру» від 14.10.2014 року. Згідно з цим Законом з прокуратури знімається функція загального нагляду, однак вона виконує ряд завдань, що забезпечують запобігання правопорушенням, зокрема прокуратура зобов'язана реагувати на випадки порушення законності та вживати заходів поновлення порушених прав та інтересів держави, фізичних і юридичних осіб, порушувати стосовно порушників законності дисциплінарне, адміністративне чи кримінальне провадження. У тому числі прокуратура здійснює нагляд за додержанням законів органами, що провадять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство та нагляд за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян. Прокурор запобігає випадкам порушення законності з боку відповідних посадових осіб і контролює виконання цими посадовими особами вимог закону щодо встановлення обставин, які сприяли вчиненню злочинів, і їх усунення. [7, с.2-3]

Ще одним органом, що сприяє розкриттю причин злочинів та їх попередженню є Служба Безпеки України. Відповідно до Закону України «Про Службу безпеки України» від 25.03.1992 року вона являється державним правоохоронним орган спеціального призначення, який забезпечує державну безпеку України. До завдань Служби безпеки України входить попередження, виявлення, припинення та розкриття злочинів проти миру і безпеки людства, тероризму, корупції та організованої злочинної діяльності у сфері управління і економіки та інших протиправних дій, які безпосередньо створюють загрозу життєво важливим інтересам України. Закон передбачає повноваження органів СБУ у вигляді виявлення, припинення та розкриття кримінальних правопорушень, розслідування яких

віднесено законодавством до компетенції Служби безпеки України, проведення їх досудового розслідування; розшукування осіб, які переховуються у зв'язку із вчинення зазначених кримінальних правопорушень. Прокуратура зобов'язана здійснювати відповідно до законодавства профілактику правопорушень у сфері державної безпеки.

[8,с.1]

Особливе, одне із головних, місць у системі правоохоронних органів та органів, що здійснюють профілактику злочинності посідає суд. Хоча основним завданням суду є відправлення правосуддя і в певному розумінні суд не є суб'єктом боротьби зі злочинністю, але не применшує його ролі у процесі профілактики злочинів. Процес розгляду в суді кримінальних справ здійснює виховний і загально-попереджувальний вплив на осіб. Коли суддя виносить обґрунтований та справедливий, суд забезпечує загальну й спеціальну превенцію, у тому числі й попередження рецидиву.

Профілактична функція суду реалізується через винесення поряд з вироком ухвал, що передбачають вимогу усунути джерела ти причини кримінально караної поведінки. Таку діяльність суд провадить відповідно до Закону України «Про судоустрій та статус суддів». [9]

Таким чином, правоохоронні органи в ряді з іншими органами, що реалізують діяльність по запобіганню злочинності, здійснюють безпосередній та опосередкований вплив та причини та передумови, що спричиняють виникнення криміногенних ситуацій, таким чином реалізуючи політику держави по запобіганню порушень закону, основоположних прав, свобод та інтересів особи.

Висновок до другого розділу

1. Існування явища злочинності об'єктивно зумовлює необхідність боротьби з нею, розроблення програм та методик по запобіганню злочинності.

2. Через відсутність чіткого регламентування порядку профілактичної діяльності, немає її однозначного визначення. Тому така діяльність трактується багатьма авторами по-різному, однак в загальному зводиться до думки, що вона становить систему заходів, що здійснюються з метою стримування поширення злочинності і зниження її рівня.

3. Розробляються та вводяться в законодавство різноманітні заходи профілактик кримінальних порушень, проте немає однозначної методики здійснення такої діяльності, тому ми пропонуємо оптимальний порядок за якого здійснюється найефективніше вивчення причин та передумов вчинення кримінально караних діянь.

4. Існує широка система органів, що у певній частині своєю діяльністю здійснюють превентивні функції щодо злочинної діяльності, серед них основними органи правоохоронної системи.

5. Діяльність вищезазначених органів у відповідності до викладеної нами методики та із застосуванням відповідних запобіжних заходів, покликана забезпечити вищу ефективність профілактичної діяльності з метою запобігання злочинам.

ВИСНОВОК

Підсумовуючи, слід сказати, що поряд із виникненням, формуванням і динамікою явища злочинності закономірно формувався та розвивався «інститут» профілактики злочинів як об'єктивна відповідь на таке соціально негативне явище. На різних етапах переродження криміногенної ситуації відповідно змінювалися погляди щодо можливого запобігання злочинній поведінці та заходи, що застосовувалися з метою зниження рівня злочинності.

Поняття профілактичної діяльності в межах кримінального права та процесу не має точно визначення. Однак, на нашу думку, вірним формулюванням є розуміння профілактичної діяльності як системи різних за характером заходів, що здійснюються з метою стримування поширення злочинності і зниження її рівня.

Проаналізувавши сучасний стан криміногенної ситуації в Україні та статистичні дані щодо кількості вчинюваних на території України злочинів, ми вважаємо актуальним удосконалення кримінального процесуального законодавства та обґрунтованого введення у нього інституту профілактики кримінальних злочинів із конкретними розробками, порядком та методикою здійснення такої діяльності, визначенням конкретних повноважень органів, що будуть відповідальні за її здійснення.

Важливим питанням є також узагальнення практики запобігання злочинності, ми вважаємо це необхідною складовою для здійснення такої діяльності успішно. Адже підґрунтям великого масиву вчинюваних діянь виступають одні і ті ж чинники. З цього випливає наступна вимога – негайної переформатування суспільних відносин у різних сферах як соціального, так і державного життя.

Отож, підводячи підсумок, в результаті написання курсової роботи було здійснено наступні положення:

- узагальнено інформацію, наукові розробки та статистичні дані щодо причин та передумов вчинення злочинів, їх усунення;
- досліджено процесу виникнення та розвитку явища злочинності і відповідно інституту її запобігання;
- досліджено поняття, зміст та значення сучасного «інституту» профілактичної діяльності щодо кримінальних злочинів;
- досліджено повноваження органів профілактичної діяльності та можливі заходи щодо усунення правопорушень у кримінальному провадженні.
- обґрунтовано необхідність законодавчого закріплення інституту профілактики кримінальних правопорушень.

Результати даної курсової роботи можуть бути застосовані при подальшому науковому дослідженні проблеми запобігання злочинів. А також у навчальному процесі – при проведенні занять за відповідними темами з навчальних дисциплін «Кримінальне право України», «Кримінальний процес України», «Судові та правоохоронні органи України», «Криміналістика» тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – с. 141.
2. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 р. № 2341–III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25–26. – с. 131.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України. – С.:ТОВ «ВВП Нотіс», 2013 – 292 с. ISBN 978-617-624-047-1
4. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар / [за заг. ред. В.Г. Гончаренка, В.Т. Нора, М.Є. Шумила]. – К.: Юстініан, 2012. – с. 1224.
5. Закон України «Про національну поліцію» № 580-VIII від 02. 07. 2015 року // Відомості Верховної Ради України (ВВР) – 2015. – № 40-41 – с.379.
6. Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» № 2135-XII
7. Закон України «Про прокуратуру» № 1697-VII від 14.10.2014 року // Відомості Верховної Ради України (ВВР) – 2014. – № 2-3 – с.12
8. Закон України «Про Службу безпеки України» № 2229-XII від 25.03.1992 року // Відомості Верховної Ради України (ВВР) – 1992. – №27. – с. 382.
9. Закон України «Про судоустрій та статус суддів» N 2453-VI від 07. 07. 2010 року // Відомості Верховної Ради України (ВВР) – 2010. – N 41–42, 43. – с.529.
10. Положення про органи досудового розслідування МВС України: наказ МВС України від 09. 08. 2012 р. № 686 «Про організацію діяльності органів досудового розслідування Міністерства внутрішніх справ України». – К., 2012.
11. Про Стратегію національної безпеки України: указ Президента України від № 287/2015 від 26.05.2015 року // Відомості Верховної Ради України (ВВР) – 2015. – №227.

12. Бандурка О. М. Профілактика злочинності / О. М. Бандурка // Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України. – 2014. – № 1. – с. 115-124.
13. Водько Н. Об основных понятиях теории предотвращения преступных деяний / Н. Водько // Юридичний вісник . – 2013. – № 1. – с. 125–129.
14. Владимиров Е.В. Уголовная профилактика / Владимиров Э.В., Зильберквит Г.А., Каценельсон Ю.Д. – М.: УРКМ, 1934. – с. 879.
15. Мироненко О.М., Горбатенко В.П. Історія вчень про державу і право: навч. посібник / О.М.Мироненко, В.П.Горбатенко. – К.: ВЦ "Академія", 2010. – с. 456.
16. Стан та структура злочинності в Україні // Офіційний сайт Міністерства внутрішніх справ України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mvs.gov.ua/mvs/control/main/uk/index>
17. Релігія і влада в Україні: проблеми взаємовідносин / Інформаційно-аналітичні матеріали до Круглого столу на тему: «Державно-конфесійні відносини в Україні, їх особливості і тенденції розвитку» (8 лютого 2011 р., Київ) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.uceps.org/upload/prz_2011_Rlg_sml.pdf